GAUTENG PROVINCE
EDUCATION
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

JUNE EXAMINATION
KREITI YA 12

PHUPU 2023

TLHAHLO YA GO SWAYA

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA PELE (P1)
SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

8 dipotšišo

KAROLO YA A: TEKATLHAOLOGANYO

GO SWAYA TEKATLHAOLOGANYO

- Ka lebaka la gore nepo e lebešitšwe go kwešišo, mopeleto le polelo tša go phošagala dikarolong ga tša swanela go šetšwa, ka ntle le ge fela diphošo tša mohuta woo di fetola tlhalošo/kwešišo. Diphošo di swanetše go bontšhwa. Ge molekwa a diriša mantšu a polelo yeo a sa lekwego ka yona, hlokomologa mantšu ao gomme ge karabo e tšweletšwa gabotse, se mo fokoletše meputso. Le ge go le bjalo,ge lentšu la polelo ye nngwe le dirišwa mo sengwalong gomme le nepiša karabo, gona karabo yeo e tla amogelwa.
- Mo go dipotšišopulego, ga go meputso ye e tlogo fiwa go dikarabo tša NNETE/MAAKA goba Ke a dumela/Ga ke dumele. Moputso o fiwa lebaka la karabo yeo.
- Ga go meputso ye e tlogo fiwa go dikarabo tša NNETE/MAAKA goba NTLHA/ KGOPOLO. Moputso o fiwa lebaka la karabo yeo.
- Ge go nyakega dikarabo tša lentšu le tee, gomme molekwa a fa lefoko ka moka, swaya karabo ya nnete ge fela lentšu la nnete/karabo le thalatšwe.
- Ge dintlha tše pedi goba tše tharo di nyakega gomme gwa fiwa tše ntši, swaya fela tše pedi goba tše tharo tša mathomo
- Amogela mebolelwana.

POTŠIŠO YA 1

1.1 1.1.1 (a) Malalaphaephe (1)

(b) Mekhukhu (1)

1.1.2 ➢ Batho ka moka ka go fapana ga bona ba a hlaka.
➢ Bangwe ba apere diaparo tša kgale tša go kgeiga (2)

1.1.3 ➢ Ga go ngwana,ga go mogolo
➢ Go hlaka mmala wo mongwe le wo mongwe. (2)

1.1.4 ➢ Go hloka dijo
➢ Madulo ke tlhobaboroko
➢ Ba phela ka go kgopela
➢ Ba apara diaparo tša mankgeretla. (2)
(TŠE PEDI fela)

1.1.5 Kakaretšo ya go akaretša dintlha tše e a amogelwa:

➢ Mehlobo le merafe ya go fapana ya batho e kgeregetše Gauteng go yo nyaka bophelo bjo bokaone.
➢ Bangwe ba bile le maitshwaro a mabe ge ba sa šoma, bjale mešomo e fedile ba a hlaka. (2)

1.1.6 Dikarabo tša maleba di tla amogelwa. Mohlala:

- Bakgopedi ba ka ba thubelwa dikoloi le go ba utšwetšwa tšeo di lego pepeneneng.
- Baotledi ba ka thula bakgopedi bao ka difatanaga ka phošo, gomme ba tsena matheteng.
- Baotledi ba ka fetelwa ke ditwatši tša bakgopedi (TŠE PEDI fela) (2)

1.1.7 Dikarabo tša maleba di tla amogelwa. Mohlala:

- Bafsa ba tla lahlegelwa ke tsela ge batswadi ba sa ba eletše goba go ba kgalema. Seo se tla dira gore naga ya rena e hloke baetapele ba ka moso ba maikarabelo.
- Setšhaba se tla jana botala ka ge go tla be go se na molao le toka tšeo ba di rutilwego go tloga bjaneng. (2)

1.1.8 Mohlare o kobja o sa le wo monana, wa gola o a robega.

Se laetša gore bana ba thome go kgalengwa e sa le ba bannyane, ge ba godile ga ba sa kgalemelega le gatee. (2)

1.1.9 Dikarabo tša maleba di tla amogelwa, Mohlala:

Aowa.
- Ga o be le bonnete bja gore o tlo fiwa tšatši ka tšatši ge o kgopela.
- Ga o fiwe tšeo o di nyakago goba o di hlokago, o fiwa seo batho ba kgonago go go fa sona. (2)

1.1.10 Manyami. Ka gore batho ba phela boima ka lebaka la motlhako wo ba lebanego le wona.

Lethabo. Ke thabišwa ke gore Gauteng ga gona yo a lebeletšego ditaba tša yo mongwe. Ga go yo a segago yo mongwe. (2)

1.2 1.2.1 (a) Motho yo a robetšego fase o kgopela sengwe go monna yo a emego.

(b) Monna yo a emego o kgapha yo a robetšego ka seatla. (2)

1.2.2 Setšweletšwa sa A temaneng ya 2 go bolelwa ka batho ba go phela mebileng le go kgopela. Mola setšweletšeng sa B go bonagala motho wa go dula mmileng abile a kgopela. (2)

1.2.3 O robetše mmileng ebile a o kgopela. (1)

1.2.4 C/O kgapha mokgopedi ka seatla (1)

1.2.5 Dikarabo tša maleba di tla amogelwa. Mohlala:

- Go šomiša tšhelete bošaedi ge o sa šoma.
- Tšhomišompe ya diokobatši
- Go tšhaba tlhorišo goba dintwa tša batswadi ka malapeng (2)

(TŠE PEDI fela)

1.2.6 Dikarabo tša maleba di tla amogelwa. Mohlala:

- Bao ba se go ba fetša sekolo nka re ba boele sekolong ba dula mafelong a polokego
- Bangwe ba ka rutwa mešomo ya diatla gomme ba ipulela dikgwebo (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KAKARETŠO

POTŠIŠO YA 2

Mokgwa wa go swaya kakaretšo:

Kabo ya meputso:

D = Dintlha

P = Polelo

M = Mantšu

D = Dintlha tše šupa (7) tše di tšweleditšwego = meputso ye šupa **(7)**

P = Polelo = **(3)**

Palamoka ya meputso: **[10]**

Kabo ya meputso ya polelo

- Moputso o 1 o abelwa dintlha tše 1 – 3
- Meputso ye 2 e abelwa dintlha tše 4 – 5
- Meputso ye **3** e abelwa dintlha tše 6 – 7

Kabo ya meputso ya polelo ge molekwa a ngwalollotše dintlha:

- O ge a ngwalollotše 6 – 7
- Moputso o 1 ge a ngwalollotše dintlha tše 4 – 5
- Meputso ye **2** ge a ngwalollotše dintlha tše 2 – 3

ELA HLOKO:

Palo ya mantšu:

- Baswai ba swanetše go kgonthišiša palo ya mantšu ao a ngwadilwego.
- Molekwa ga se a swanela go fokoletšwa meputso ge a sa laetša palo ya mantšu goba ge a sa bala mantšu gabotse.
- Ge palo ya mantšu e feta ao a nyakegago, bala a mahlano ka morago ga ao a nyakegago gomme o hlokomologe ao a šetšego.

Mohlala wa Karabo:

Molaodimogolo wa bookelo o tlamega go lekola mangwalo a dingaka gore ke a nnete pele a ka ba fa mošomo bookelong. Molaodi o tla dira dinyakišišo ka dikolo tša go hlahla baoki gore di ngwadišitšwe le kgoro ya thuto. A dire bonnete bja gore malao a bookelo a gona a lekanetše. O thwala gape le dikhamphane tša go hlwekiša. O netefatša gore bohlapetši ke bja go kgwahla go šireletša dithoto tša bookelo. O reka dihlare tša malwetši ka moka tše dingwe di sa le gona. O laela bašomi ka moka go itsebiša ge ba tsena ka bookelong. O hlokomela gore ditšidifatši tša bolotabahu bja bookelo di maemong a go loka. O laela bašomi ka moka gore maina a bona a be pepeneneng ge ba le mošomong.

DINTLHA KA MOKGWA WA GO NGWALOLLA		DINTLHA KA MANTŠU A MOLEKWA	
1.	Go thwala dingaka tša go ba le mangwalo a nnete e se go a bofora.	A	Go lekola le go netefatša gore mangwalo a dingaka ke a nnete pele ba thoma mošomo.
2.	Ge go thwalwa baoki go nyakišišwe dikolo tšeo ba hweditšego tlhahlo go tšona gore di ngwadišitšwe le kgoro ya thuto.	B	Dikolo tšeo di hlahlilego baoki di nyakišišwe gore di ngwadišitšwe le kgoro ya thuto
3.	Netefatša gore malao a bookelo ke ao a lekanetšego	C	A dire bonnete bja gore malao ga a hlaele.
4.	Go thwala dikhamphane tša go hlwekiša	D	Go thwalwe bahlwekiši ba bookelo.
5.	Go thwalwe bahlapetši ba maleba.	E	Bahlapetši e be ba go tseba mošomo.
6.	Ditšidifatši tša bolotabahu bja bookelo di šoma gabotse.	F	Ditšidifatši tša bolotabahu bja bookelo di maemong a go amogelega.
7.	Go ntšha taelo ya gore bašomi ka moka ge ba tsena ka bookelong ba laetše bahlapetši boitsebišo.	G	Go laela bašomi ka moka go itsebiša go bahlapetši pele ba tsena ka bookelong.

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO

GO SWAYA KAROLO YA C

- Mopeleto:
  - Dikarabo tša lentšu le tee di swaiwe go ba tše di nepagetšego le ge mopeleto o phošagetše, ka ntle le ge phošo e fetola tlhalošo ya lentšu.
  - Ge karabo e le lefoko le le feletšego, molekwa o tlo lahlegelwa ke meputso ya mopeleto ge phošo e tšwelela mo go sebopego sa polelo ye go lekwago ka yona.
  - Go šomišwe maswaodikga a maleba ge go arabja potšišo ya khutsofatšo.
- Dibopego tša polelo di swanetše go nepiša popopolelo, di be di tšweletšwe ka mafoko ao a feletšego/go ya ka taelo.
- Mo molekwa a kgethago karabo ya maleba go amogelwe tlhaka goba karabo yeo e ngwadilwego ka botlalo.

POTŠIŠO YA 3

3.1 B/Basadi (1)

3.2 Reka e tee o hwetše e tee mahala (1)

3.3 " ! " le gatelela go hlweka
"…" laetša gore go sa tšwela pele/Kgopolo ga ya felela. (2)

3.4
- Lefelo
- Theko
- Nomoro ya mogala/emeile
(TŠE PEDI fela) (2)

3.5 E ratwa ke basadi fela.
Ke kgethollo ya bong. (2)

3.6 Ee, tšhomišo ya ditlhaka tše kgolo le seswantšho sa sebapatšwa. (2)
[10]

POTŠIŠO YA 4

4.1 C/Sekolong (1)

4.2 4.2.1 Motho wa go rata ditšhila ke kolobe

4.2.2 E tope, e tope (2)

4.3 Molaetša ke gore go lahlela matlakala lebaleng ke tšhilafatšo ya lefelo.
Matlakala/Ditšhila a/di swanetše go lahlelwa ka gare ga setšheladitšhila. (1)

4.4 Piniki o gototše mahlo o maketše ga a bolele mola pudula ya 2 e laetša seo a se naganago gore ke nnete o a tseba ka seo. (2)

4.5
- Moaparo wa bona
- Taelo (Polelo) e tšwa go morutiši e ya go bana ba sekolo. (2)

4.6 Maikutlo a Manyami
O nyamišwa ke gore Puniki o lahlela pampiri/ditšhila fase go na le gore a e/di lahlele mo go swanetšego. (2)
[10]

POTŠIŠO YA 5

5.1 Masea a na le masea > Leba la Kamano/(na le) (2)

5.2 Ngwana > learogi la legoro la 1 (Mo-) > Ga le tšee hlogo ya legoro leo. (2)

5.3 Ruri! Maikutlo a go anega taba/A go kgotsa (2)

5.4 Bohlale
Ngwana wa malome o bohlale kudu. (2)

5.5 Tate o gotše maabane eupša o re ga a na tšhelete.
Lesiba wa rakgadi o gotše go feta mengwaga ya gagwe. (2)
[10]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 30

PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70